

HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI

Deferral Of The Announcement Of Verdict

Doç. Dr. Devrim GÜNGÖR
Doç. Dr. Güneş OKUYUCU-ERGÜN*

ÖZET

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte hukuk sistemimizde yerini alan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların bir kısmı Kanundaki düzenlemeden diğer bir kısmı ise uygulamadan kaynaklanmaktadır. Kanundan kaynaklanan sorunlar hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin bir kaç kez değiştirilmesiyle giderilmeye çalışılmış ancak yapılan bu değişiklikler kurumun yapısından kaynaklanan pek çok sorunu giderememiştir.

Anahtar Sözcükler: Hüküm, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, Geri bırakma, Hükmün açıklanması

ABSTRACT

The institution of deferral of the announcement of verdict, which was introduced into our legal system upon enactment of the Criminal Procedure Law No. 5271, has brought several problems as well, some of which were caused by the wording of the law while some others were due to its implementation in practice. The problems that were caused by the wording of the law were tried to be removed by subsequent amendments to Article 231 of

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyeleri.

the Criminal Procedure Law regulating the deferral of the announcement of verdict; however, several structural problems still remain unresolved despite such amendments.

Keywords Verdict, Deferral of the announcement of verdict, deferral, Announcement of verdict

Giriş

Ceza muhakemesinde duruşma sonunda oluşan kanaat mahkûmiyet yönünde ise, mahkeme mahkûmiyet kararının¹ açıklanmasının geri bırakılmasına karar vererek bu durumu tutanağa geçirir.² Bu durumda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı aleni duruşmada okunur.³ Ayrıca bütün yargılama giderleri de sanığa yükletilir. (CMK m. 325/1. 2). Ancak Yargıtay, yargılama giderlerine ilişkin kısmın ceza niteliğinde olmadığı ve bu nedenle geri bırakma kararının hükmün yargılama giderleri kısmı için geçerli olmayacağı görüşündedir.⁴

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, Türk hukuk sistemine ilk defa 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK) 23. maddesiyle girmiştir. 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un⁵ 23. maddesiyle ise 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 231'e eklenen 5 ila 14. fıkralar ile çocuk olmayanlar yani yetişkinler hakkında da kabul edilmiştir. Yine 5560 sayılı

¹ Mahkûmiyet hükmü dışındaki hüküm türleri bakımından bu kurumun işletilmesi söz konusu olmayacağından CMK'nın 231. maddesinin başlığının "mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılması" şeklinde değiştirilmesi gerektiği yönünde bkz. **ÜNVER/HAKERİ**, s. 704.

² Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının da mahkûmiyet hükmü gibi duruşmada okunmasının gerekip gerekmediğine dair tartışmalar için bkz. **CENDEL/ZAFER**, s. 7612, dp. 162.

³ **CENDEL/ZAFER**, s. 761.

⁴ "...Her ne kadar önce verilen ve sonra bütünüyle kaldırılan bir cezanın varlığı nedeniyle tertip olunmuş ücreti vekalet ve yargılama gideri sorumluluğu söz konusu ise de bu tür tali yükümlülüklerin, yasa koyucunun amaçladığı düzeyde ceza olmadığı ve salt bu nedenle hükmün açıklanmasının ertelenmesinden yararlanılmak gerekmeyeceği kabul edilmelidir. Kaldı ki, 5271 sayılı CYY'nin 325. maddesinin 5560 sayılı Yasayla değişik 2. maddesi hükmü 'hükmün açıklanmasının geri bırakılması hallerinde de yargılama giderlerinin sanıklara yükletileceğini öngörmekle, bu atıfetten yararlanmanın katılan sanıklar yararına bir sonuç doğurmayacağını, aksine hükmün açıklanması ertelendiğinde 5 yıllık bir denetim süresine hükmedileceğinden daha aleyhe bir sonuç doğuracağını ortaya çıkarmaktadır..." Yargıtay CGK 2007/4-115 E. 2008/53 K. 18.3.2008 T. (www.kazanci.com)

⁵ 26381 sayılı 19.12.2006 tarihli Resmi Gazete

Kanun m. 40 ile ÇKK m. 23'te, denetim süresinde farklılık öngörülmüşse de çocuk suçlularla, çocuk olmayan suçlular hükmün açıklanmasının geri bırakılması bakımından aynı koşullara bağlanmıştır.

Yetişkin sanıklar bakımından, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, başta yalnızca şikâyete bağlı suçlarla sınırlı olarak ve bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezasına hükmolunan haller bakımından kabul edilmişken; 8.2.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un⁶ 562. maddesi ile CMK'nın 231. maddesinin 5 ve 14. fıkralarında yapılan değişiklikle iki yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezasına hükmedilen hallerde de uygulanabilir hale getirilmiştir. Adli para cezası bakımından CMK'da herhangi bir sınır kabul edilmemiştir. Ancak hapis cezası bakımından CMK'da öngörülen üst sınırın aşılması koşuluyla hem hapis hem de adli para cezasına hükmolunması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi mümkündür.⁷ Anayasanın 174. maddesinde⁸ güvence altına alınan İnkılâp Kanunlarında yer alan suçlar ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 5/10. maddesi uyarınca karşılıksız çek keşide etme suçu bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu uygulama alanı bulmaz.

⁶ Bkz. 26781 sayılı 8.2.2008 tarihli Resmi Gazete

⁷ ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 190.

⁸ "I. İnkılâp kanunlarının korunması

Madde 174 – Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz: 1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu; 2. 25 Teşrinisani 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun; 3. 30 Teşrinisani 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun; 4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medeni nikah esasları ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü; 5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun; 6. 1 Teşrinisani 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında Kanun; 7. 26 Teşrinisani 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına dair Kanun; 8. 3 Kanunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun."

Anayasanın 174. Maddesinde bahsedilen kanunlardan yalnızca 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun ceza hükmü içermektedir.

I. HÜKMÜN AÇIKLANAMSININ GERİ BIRAKILMASI KARARI

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu ile amaçlanan, hakkında bu yönde karar verilen sanığın, cezası infaz edilmeksizin ıslah olmasıdır.⁹ Ayrıca sanık hükümlü statüsü içinde değerlendirilmeyerek, sanığa adeta bir şans verilmektedir.¹⁰ Yine hapis cezasının hükümlü üzerindeki olumsuz etkileri engellenmekte¹¹ ve hükümlü iş ve aile çevresinden koparılmamaktadır.¹²

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, niteliği itibariyle bir maddi ceza hukuku kurumudur. Zira söz konusu kurum, Devletin cezalandırma yetkisinin kullanılmasına ilişkindir. Yargıtay ise, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını karma bir kurum olarak değerlendirmektedir. Ayrıca Yargıtay, konuya ilişkin ilk yasal düzenlemenin lehe olduğu gerekçesiyle¹³ kesinleşmiş, infaz edilmekte ve hatta hukuki yararı bulunmak kaydıyla infaz edilmiş olan hükümlere de uygulanması gerektiğine karar vermiştir.¹⁴

CMK'nın 231/5. maddesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmaması şeklinde

⁹ TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 311.

¹⁰ ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 189.

¹¹ KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s. 1520.

¹² SOYASLAN, s. 424.

¹³ "...5237 sayılı TCK'nın 7/2. maddesi gözetilerek; 08.02.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5728 Sayılı Yasanın 562. maddesi ile değişik CMK'nın 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının takdir ve değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması..." Yargıtay 11. CD. 2008/4716 E. 2008/5440 K. 29.5.2008 T. (www.kazanci.com)

¹⁴ "...Karma bir niteliği bulunan bu kurumun, maddi ceza hukukuna ilişkin yönü nazara alındığında, 5237 sayılı Yasanın 7. maddesinde tanımlanan lehe yasanın geçmişte yürümesi ilkesi uyarınca, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun önceki hükümlere de uygulanması doğaldır. Kaldı ki, Yasa koyucu da olası tartışmaları engellemek için 23.01.2008 gün ve 5728 sayılı Yasanın Geçici 1. maddesinin 2. fıkrasında bu hususu; "Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten önce kesinleşmiş ve infaz edilmekte olan mahkumiyet kararları hakkında, lehe kanun hükümleri, hükmü veren mahkemece 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 98 ila 101. maddeleri dikkate alınmak ve dosya üzerinden incelenmek suretiyle belirlenir. Ancak, hükmün konusunun herhangi bir inceleme, araştırma, delil tartışması ve takdir hakkının kullanılmasını gerektirmesi halinde inceleme, duruşma açılmak suretiyle yapılabilir" hükmü ile yasal bir çözüme kavuşturmuştur.

Gerek yasal düzenleme gerek Yargıtay Ceza Genel Kurulunun ve Özel Dairelerin yerleşmiş yargısal kararları, gerekse hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun karma hukuki niteliği nazara alındığında, bu kurumun kesinleşmiş, infaz edilmekte ve hatta hukuki yararı bulunmak koşuluyla infaz edilmiş olan hükümlere de uygulanması zorunludur..." Yargıtay CGK 2009/8-36 E. 2009/35 K. 17.2.2009 T. (www.kazanci.com)

tanımlanmıştır. Bu nedenle, örneğin, bir memur hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmişse, memurun memuriyet şartlarını kaybettiğinden bahsedilemez. Yine memurun DMK'nın 48/A-4-5 maddesinde belirtilen memuriyete alınacaklarda aranan şartları taşımasına da engel bir durum söz konusu olmaz.¹⁵

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması için, öncelikle uygulanması mümkün olan ve bütün unsurlarıyla tam olan bir hükmün kurulması gereklidir. Yani burada ilki mahkûmiyet; ikincisiye söz konusu mahkûmiyet kararının açıklanmasının geri bırakılması şeklinde iki karar verilmektedir.¹⁶ Hüküm belirlenmeksizin doğrudan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi bozma sebebidir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından, kurulan hükmün gizli tutulması anlaşılmalıdır. Yani bir anlamda mahkûmiyet hükmünün askıya alınması söz konusudur. Bu nedenle şayet mahkûmiyet hükmü verildiğinde kesin olan hükümlerdense infaz askıya alınacak, verildiğinde kesin olmayan bir hükümse de bu hüküm hakkında olağan kanun yoluna gidilemeyecek ve hükmün kesinleşme süreci başlamayacaktır.¹⁷ Hüküm adli sicile kaydedilmeyeceğinden tekerrüre de esas alınmaz.

II. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASININ KOŞULLARI

CMK'nın 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması;¹⁸ sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,¹⁹ mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki

¹⁵ Bkz. **CENTEL/ZAFER**, s. 762, dp. 165.

¹⁶ **ÖZTÜRK vd.** s. 631.

¹⁷ **TOROSLU/FEYZİOĞLU**, s. 311-312.

¹⁸ Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına suç karşılığında tek tip cezanın öngörüldüğü ya da hapis cezasıyla adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü hallerde karar verilebildiğinden, suç karşılığında hem hapis hem de adli para cezasına birlikte hükmedilmesi halinde bu kuruma başvurulamayacağı yönünde bkz. **CENTEL/ZAFER**, s. 764.

¹⁹ Söz konusu mahkûmiyetin, kasıtlı suçtan ötürü hapis veya adli para cezasına mahkûmiyet şeklinde olması ve kesinleşmesi gerektiği, bu kapsamda daha önce işlenen kasıtlı bir suç nedeniyle güvenlik tedbirine hükmedilmiş olmasının bu kapsamda düşünülmeceği yönünde bkz. **ŞAHİN/GÖKTÜRK**, s. 191. Ancak kesinleşen söz konusu hükmün infaz edilmiş olması gerekli değildir. Bkz. **YENİSEY/NUHOĞLU**, s. 813.

tutum ve davranışları²⁰ göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,²¹ suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gereklidir.

Manevi zarar, uğranılan zarar kavramı içinde değerlendirilmemelidir.²² Hâkim zararı belirlerken, ceza yargılamasında şahsi hak davasına yer verilmediği hususunu dikkate alarak basit bir araştırma ile zararı tesbit etmeli; hukuk hâkimi gibi gerçek zararı tam olarak saptamaya çalışmamalıdır. Nitekim CMK'nın 231. maddesindeki düzenleme, kişinin daha sonra hukuk mahkemesinde şahsi hak davası açma ve giderilmediğini düşündüğü gerçek zararının saptanarak kalan kısmına da hükmedilmesini isteme hakkını ortadan kaldırmaz.²³ Belirtmek gerekir ki TCK'nın 170 ve devamı maddelerinde

Kasıtlı suçtan dolayı kesinleşen mahkûmiyet hükmünün adliye mahkemelerince verilmesinin zorunlu olmadığı, örneğin sırf askeri suça ilişkin bir mahkûmiyet söz konusu değilse askeri mahkemelerce ya da yabancı mahkemelerce verilmiş olan bir mahkûmiyet kararının da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına engel oluşturduğu yönünde bkz. **ÖZTÜRK vd.**, s. 633.

²⁰ Sanığın duruşmada hazır bulunmaması ya da uygulamada sıklıkla karşılaşıldığı üzere hâkimlerin sık sık değişmesi halinde söz konusu kanaatin elde edilmesi sorunludur. Bkz. **ÖZTÜRK vd.**, s. 633.

²¹ Söz konusu kanaate varılabilmesi için sanığın mesleğine, içinde bulunduğu sosyal çevreye, yaşına, gelecekte beklenenlerine ve aile yaşamına bakılmalıdır. Bkz. **SOYASLAN**, s. 425.

²² "...mahkeme tarafından mağdurda meydana gelen zarar, kanaat verici ve basit bir araştırma ile saptanıp, saniktan tespit olunan bu zararı giderip gidermeyeceği sorulup ve diğer koşullarında mevcudiyeti halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasıyla ilgili olarak bir karar verilmesi gerekirken, belirtilen eksiklikler yerine getirilmeden ve zarar kapsamı içerisinde düşünülmeden manevi zarar da bu kapsamda değerlendirilerek sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi... bozmayı gerektirmiş..." Yargıtay 3. CD 2010/8688 E.2010/13800 K. 22.9.2010 T. (www.kazanci.com); "...Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin objektif şartlarından biri, suçun işlenmesi ile mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesidir. Burada kast edilen maddi zarar olup, manevi zarar bu kapsamda değerlendirilmemelidir..." Yargıtay CGK. 2012/2-1418 E. 2013/424 K. 22.10.2013 T. (www.kazanci.com). CMK'da zararın tamamen giderilmesi öngörüldüğünden, manevi zararın da bu kapsamda düşünülmesi gerektiği yönünde bkz. **KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU**, s. 1536.

²³ "...Zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle giderilmesinden, anlaşılması gereken hususlar nelerdir, manevi zararlar bu kapsama dâhil midir, zarar konusunda mahkemece herhangi bir araştırma yapılmasına gerek bulunmakta mı, bulunmakta ise bu araştırmanın kapsamı nasıl belirlenmelidir? Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının objektif koşullarından birisi de suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesidir. Burada, uğranılan zararlardan kast edilen maddi zararlar olup, manevi

düzenlenen genel tehlike suçları gibi, işlenmesi halinde kişiler ya da kamu bakımından herhangi bir zararın meydana gelmediği suçlar bakımından da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi mümkündür.²⁴

Ayrıca sanığın, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderme koşulunu derhal yerine getiremediği durumda; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi mümkündür.

Uğranılan zararın muhakkak sanık tarafından giderilmesi şart olmayıp, bu zarar sanık adına üçüncü kişiler tarafından da tazmin, aynen iade ya da eski hale getirme suretiyle giderilebilir. Şayet somut olayda herhangi bir zarar ortaya çıkmamışsa, bu koşul gerçekleştirilmeksizin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.²⁵

Sanık hakkında başka kasıtlı bir suçtan ötürü muhakemenin gerçekleştiriliyor olması, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını engellemez ve yine daha önceden bilinçsiz ya da bilinçli taksirli bir suçtan dolayı mahkûm olma da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına engel oluşturmaz.²⁶

zararlar bu kapsamda değerlendirilmemelidir. Maddi zararın bizzat sanık tarafından yerine getirilmesi gerekmeyip, sanık adına onun bilgisi ve rızası tahtında üçüncü kişiler tarafından da tazmin, aynen iade veya eski hale getirme suretiyle giderilmesi de olanaklıdır. Ancak, herhangi bir zararın doğmadığı veya zarar doğurmaya elverişli bulunmayan suçlar yönünden bu koşul aranmayacaktır. Örneğin, 6136 sayılı Yasanın 13. maddesine aykırılık halinde, herhangi bir zarar bulunmadığından zararın giderimi koşulu aranmaz. Zararın belirlenmesinde hâkim, ceza yargılamasında şahsi hak davasına yer verilmediği gerçeğini de göz önünde bulundurma koşuluyla, kanaat verici basit bir araştırma yapmalı, hukuk hakimi gibi gerçek zararı tam anlamıyla saptamaya çalışmamalıdır. Zira, 5271 sayılı Yasanın 231. maddesindeki düzenleme, kişinin ileride hukuk mahkemesinde şahsi hak davası açmasına ve giderilmediğini düşündüğü gerçek zararının saptanarak kalan kısmına da hükmedilmesini isteme yönünden bir engel oluşturmamaktadır...” Yargıtay CGK 2008/11-250 E. 2009/13 K. 3.2.2009 T. (www.kazanci.com)

²⁴ **ŞAHİN/GÖKTÜRK**, s. 193.

²⁵ “...Mağdurun bir tazminat istemi bulunmadığı gibi dosyaya yansıyan bir zararının da belirlenemediği gözetilmeden, sanığın mağdurun zararını karşılamadığı ve şartları oluşmadığı biçimindeki dosya içeriğine uygun olmayan gerekçe ile sanık hakkında 5271 sayılı CMK'nın 231/5. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi... bozmayı gerektirmiş” Yargıtay 2. CD. 2008/22645 E. 2008/19206 K. 17.11.2008 T. (www.kazanci.com)

²⁶ **CENTEL/ZAFER**, s. 765.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği hususunun mahkeme tarafından hiçbir isteme bağlı tutulmaksızın re'sen araştırılması gereklidir.²⁷ Uygulanmadığı takdirde niye uygulanmadığı gerekçeli kararda ayrıntılı olarak yazılmalıdır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için sanığın bunu kabul etmesi gereklidir. Sanığın zararı gidermesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul ettiği şeklinde yorumlanmamalı; kabulün açık bir şekilde olması aranmalıdır.²⁸ 6008 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 7. maddesi ile 24.7.2010 tarihinde öngörülen değişiklik sonucu, hükmün açıklanmasının geri bırakılması sanığın kabulüne bağlanmıştır, ancak bu konuda mağdurun iradesine hükümde yer verilmemiştir.²⁹ Bu nedenle söz konusu kurumun sanık-mağdur-yargı uzlaşması şeklinde mi yoksa sanık-yargı uzlaşması şeklinde mi gelişeceğini uygulamanın göstereceği ancak mahkemenin, sanığın önerdiği tazminatın mağdur tarafından kabul edilip edilmediğini araştırması gerektiği ve bu nedenle hükümde değişikliğe gidilerek bunun belirtilmesi gerektiği belirtilmektedir.³⁰

Uygulamada, sanığa ilk sorgusu sırasında CMK'nın 231. maddesinin uygulanmasını kabul edip etmediği sorulmaktadır. Sanığa bu aşamada hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediğinin sorulması doğru değildir. Zira henüz mahkemenin vereceği hüküm konusunda bir kanaati oluşmamıştır. Bu nedenle söz konusu uygulamaya son verilerek sanığa kendisine yüklenen suçu işlediğinin sabit görüldüğü; dolayısıyla,

²⁷ "...Geçmişte sabıkası bulunmayan ve kısa süreli hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilen sanık hakkında yerel mahkemeye, hüküm tarihi itibarıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının diğer kişiselleştirme hükümlerinden önce ve re'sen değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden, sanığa verilen kısa süreli hapis cezasının TCK'nun 50. maddesi uyarınca seçenek yaptırma çevrildiği gerekçesiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır..." Yargıtay CGK 2014/8-176 E. 2015/95 K. 7.4.2015 T. (www.kazanci.com)

²⁸ **CENDEL/ZAFER**, s. 766.

²⁹ Bu Kanunun geçici 2. Maddesi uyarınca kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olanların, bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren onbeş gün içinde mahkemeye başvurmaları halinde, mahkemeye, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının geri alınacağı ve Ceza Muhakemesi Kanununun 231 inci maddesinin yedinci fıkrasındaki kayıtlı bağlı olmaksızın, başvuruda bulunan sanık hakkında yeniden hüküm kurulacağı belirtilmiştir. Bkz. 27652 sayılı 25.7.2010 tarihli Resmi Gazete

³⁰ **CENDEL/ZAFER**, s. 766, dp. 190.

hakkında mahkûmiyet kararının verileceği bildirildikten sonra hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını isteyip istemediği sorulmalıdır.³¹

AİHM, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin tüm şartlar gerçekleşse dahi, İHAS m. 3 kapsamında kalan suçlar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemesi gerektiği görüşündedir.³²

Dava konusu olayda uzlaşmanın koşulları gerçekleştiği takdirde öncelikle bu yolların denenmesi gerekli olup, uzlaşmaya tabi olan suçlarda ilk işlem olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemelidir.³³ Denetim süresi içinde de uzlaşma ile kamu davası sonuçlandırılabilir.³⁴ CMK'nın 254/2. maddesi gereğince edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, CMK'nın 231. maddesinde belirtilen şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, CMK'nın 231/11. maddesinde öngörülen şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına uzlaşma nedeniyle karar verilmişse artık denetim süresi söz konusu olmaz ve zararın giderilmesine ilişkin bir süreç başlar.³⁵

Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemeyeceği gibi kısa süreli olması halinde de seçenek yaptırımlara çevrilemez. Böylece sanığın, hükmün askıdan indirildiği anda doğabilecek hukuki sonuçlardan çekinmesi sağlanmıştır. Nitekim sanığın yeniden suç işlemeyebileceği ve denetim süresi içinde üzerine düşen

³¹ ÜNVER/HAKERİ, s. 701.

³² "...Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (5271 sayılı Kanun) 231.maddesi ile düzenlenen 'hükmün açıklanmasının geri bırakılması' ilkesi, cezanın infazının ertelenmesinden daha güçlü bir etkiye sahiptir ve suçluların cezadan muaf tutulması ile sonuçlanmaktadır. Bunun sebebi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması uygulamasının, suçlunun erteleme hükmüne uyması şartıyla, kararı ceza dâhil olmak üzere tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırması (bkz paragraf 32); ancak cezanın infazının ertelenmesi halinde ne karar ne de karara dayalı mahkûmiyetin varlığının sona ermemesidir. Bu nedenle AEDHM, incelenen yerel mahkeme kararının, hâkimlerin hukuka aykırı ciddi fiillere hiçbir şekilde göz yumulamayacağını göstermekten ziyade, bu tür davranışların sonuçlarını en aza indirmek için kendi takdir yetkilerini kullandıklarını gösterdiği kanaatindedir. Dolayısıyla AİHS'nin 3.maddesi usul bakımından ihlal edilmiştir..." Taylan v. Türkiye (Başvuru No. 32051/09) 03 Temmuz 2012

³³ YENİSEY/NUHOĞLU, s. 811.

³⁴ CENTEL/ZAFER, S. 768.

³⁵ CENTEL/ZAFER, S. 767.

diğer yükümlülükler uymak konusunda özenli davranacağı yönünde bir varsayım söz konusudur.³⁶ Aksi takdirde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumuyla güdülen amacın gerçekleştirilmesi imkânı kalmaz.³⁷ Her ne kadar ortada kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmaksızın kişinin denetime tabi tutulması yerinde görülmeyebilirse de Anayasa Mahkemesi, bu kurumun sanığın ve toplumun menfaatiyle kamu düzenini koruduğu ve denetimin amaca uygun olduğu; yasakoyucunun suç ve suçlulukla mücadelede, caydırıcılık ve suç işlenmesinin önlenmesini amaçladığı; takdir yetkisini bu yönde kullandığı görüşündedir.³⁸

CMK'nın 231/6. maddesi uyarınca sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Böylece hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun kötüye kullanılması önlenmeye çalışılmıştır.³⁹

Mahkemenin müzakere neticesinde yalnızca hüküm fıkrasını oluşturduğu ve açıklanmasının ertelendiği hallerde on beş gün içinde hükmün gerekçesi yazılarak dosyaya konulması gerekir.⁴⁰

Hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilmesi mümkündür. (ÇKK m. 36). Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü tarafından denetim altına alınan çocukla ilgili olarak bir denetim görevlisi görevlendirilir. (ÇKK m. 37). Denetim, kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona ereceği gibi, tedbirden beklenen yararın elde edilmesi hâlinde de denetim, sürenin dolmasından önce kaldırılabilir. Ayrıca, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezasının yerine getirilmesine başlanmakla da denetim sona erer. (ÇKK m. 40).

III. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI KARARINA KARŞI KANUN YOLU

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı bir hüküm olmadığından,⁴¹ bu kararlar ilgili olarak istinaf ya da temyiz kanunlarına

³⁶ TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 313.

³⁷ ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 194.

³⁸ AYM, 2007/42 E. 2009/50 K. 12.3.2009 T. (Bkz. 27269 sayılı 25.06.2009 tarihli Resmi Gazete)

³⁹ TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 312.

⁴⁰ CENTEL/ZAFER, s. 762.

⁴¹ ÖZBEK vd., s. 780.

değil, itiraza başvurmak mümkündür. (CMK m. 231/12).⁴² Yargıtay, itiraz halinde, incelemeyi yapan merciinin incelemesini CMK'nın 231. maddesinin suça ve sanığa ilişkin objektif koşulların belirlenmesiyle sınırlı tutulması gerektiği görüşündedir.⁴³ Nitekim duruşma yapmayan ve delillerle doğrudan temas etme olanağına sahip bulunmayan merciin, delil değerlendirmesi yapmak suretiyle yeni bir hüküm tesisi, itiraz kurumunun yapısına aykırıdır.⁴⁴ İtirazı inceleyecek olan makam istinaf mahkemesiymişçesine delilleri takdir

⁴² "...Ceza Genel Kurulunun 03.02.2009 gün ve 13-12 Sayılı kararında da açıklandığı üzere; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı başvurulabilecek yasa yolu temyiz olmayıp, 5271 Sayılı CYY'nin 231. maddesinin 12. fıkrasında da açıkça belirtildiği gibi itirazdır. Ağır Ceza Mahkemelerinin itiraza tâbi kararlarını incelemekle görevli merci, 5271 Sayılı CYY'nin 268/3-c maddesi uyarınca, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla olması halinde numara olarak kendisini izleyen mahkeme, o yerde tek ağır ceza mahkemesi varsa en yakın yer ağır ceza mahkemesidir. Bu itibarla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının kabulüne, Özel Dairenin, suç delillerini yok etme suçundan sanık D.A.hakkında verdiği bozma kararının kaldırılmasına, dosyanın itiraz olarak değerlendirilen istem konusunda karar verilmek üzere 5271 Sayılı CYY'nin 268. maddesi uyarınca, itiraz merciine gönderilmesi için mahalline iadesine karar verilmesi gerekmektedir..." Yargıtay CGK 2011/1-57 E. 2011/57 K. 19.4.2011 T. (www.kazanci.com);

⁴³ Yargıtay CGK. E. 2012/10-534 E. 2013/15 K. 22.1.2013 T. (www.kazanci.com)

⁴⁴ Yargıtay CGK. E. 2009/4-13 K. 2009/12 T. 3.2.2009 (www.kazanci.com); "...İncelenen dosyada, suç delillerini gizleme, değiştirme suçundan sanıklar Ümit ve İbrahim hakkında Balıkesir İkinci Asliye Ceza Mahkemesi'nce hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin bir karar verildiği ve sanıkların yasa yolu başvurusunun itiraz olarak değerlendirilip dosyanın itiraz merciine gönderildiği görülmektedir. 5271 sayılı CYY'nin 231/12. maddesi hükmüne göre, anılan karara karşı başvurulacak yasa yolunun itiraz olduğunda kuşku yoktur. Ancak yasa yararına bozma konusunda bir karar verilebilmesi açısından itiraz merciinin yetkilerinin irdelenmesi gerekmektedir. İtiraz merciinin yetkisi, önüne getirilen ve incelenmesi istenilen itiraz konusu ile sınırlıdır. Somut olayda itiraza konu husus, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuka uygun olup olmadığıdır. Bu nedenle itiraz merciinin yetkisi, 5271 sayılı CYY'nin 231/6. maddesinde üç bent halinde sıralanan uygulama koşullarının varlığını denetlemekle sınırlıdır. Eylemin sanık tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, suç oluşturup oluşturmadığı veya nitelendirmenin isabetli olup olmadığı ve benzeri gibi geniş kapsamlı bir hukuka uygunluk denetiminin itiraz yasa yoluyla yapılması olanaklı değildir. Esasen sayılan hususlar incelenen dosyada itiraz konusunu da oluşturmamaktadır. Yasa koyucunun amacının da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, yetki aşımına yol açacak nitelikte geniş kapsamlı bir incelemeye tabi tutulması olmadığı açıktır. Ayrıca itiraz merciinin, itirazı haklı bulmasına karşın dosyayı yeniden yargılama yapılmak üzere hükmü veren mahkemeye göndermesi de 5271 sayılı CYY'nin 271/2-4. maddesi hükümlerine aykırıdır. Yargılamayı yapan mahkemenin itirazın incelenen dosyayı yeniden ele alıp, yeni bir hüküm kurma olanağı yoktur. Yapılan açıklamalara göre, itiraz merciinin işin esasına girip itiraz konusu dışına çıkarak verdiği kabul ve yeniden yargılama yapılması yolundaki kararının, hukuka uygun olmadığı açıktır..." Yargıtay 4. CD. 2008/19326 E. 2009/2363 K. 11.2.2009 T. (www.kazanci.com)

edemez. Yalnızca hükmün şekil açısından doğru kurulup kurulmadığı incelenir. Başka bir deyişle, “İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir” hükmü, itirazı kabul eden merciin sadece “itiraz konusu” hakkında karar vermesi şeklinde anlaşılmalıdır. Buna karşın bu hüküm itiraz konusu dışında dosyanın esası hakkında da yargılamayı sonuçlandıracak (örneğin görevsizlik kararını kaldırarak merciin dosyanın esası hakkında karar vermesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararı kaldırarak merciin hükmü açıklaması gibi) bir karar vermesi gerektiği şeklinde yorumlanmamalıdır.⁴⁵ Şayet itiraz mercii, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının koşullarının bulunmadığı kanaatine sahipse, mahkemenin kararını kaldırarak hükmün açıklanmasına karar verir. İtiraz merciiin söz konusu kararı üzerine hüküm mahkemece CMK’da öngörülen usule göre açıklanır. Açıklanan bu hüküm bakımından, hükme karşı gidilebilecek bir kanun yolu varsa, bu andan itibaren kanun yolu davası açma süresi işlemeye başlar.⁴⁶

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının reddine ilişkin kararlar, 5271 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 223. Maddesi uyarınca hüküm sayılmadığından ve sırf bu nedene dayalı uyarılama davasında da 5252 sayılı Yasanın 9. maddesinin uygulanması söz konusu olmadığından, 5728 sayılı Yasanın Geçici 1 ve 52756 sayılı Yasanın 101/3. Fıkrası gereğince bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilmesi mümkündür.

Temyiz ve istinaf incelemesinden geçmeksizin kesinleşen hüküm ve kararlardaki hukuka aykırılıkların giderilmesi için kabul edilen kanun yararına bozma yoluna hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı için de gidilebilir.⁴⁷

IV. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI KARARININ SONUÇLARI

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde bu karar, bunlara özgü bir sisteme kaydedilir ve bu kayıtlar, yalnızca bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından talep edilmesi halinde, CMK’nın 231. Maddesinde öngörülen amaç kapsamında kullanılabilir. (CMK m. 231/13). 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nun 6/1. maddesi uyarınca da, kamu davasının açılmasının

⁴⁵ Yargıtay CGK. 2012/10-534 E. 2013/15 K. 22.1.2013 T. (www.kazanci.com)

⁴⁶ TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 315.

⁴⁷ Yargıtay CGK. 2009/3-64 E. 2009/83 K. 7.4.2009 T. (www.kazanci.com)

ertelenmesine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak mahkeme, hâkim, askerî hâkim, Cumhuriyet Başsavcılığı veya askerî savcılık tarafından istenmesi halinde verilmek üzere kaydedilir.

Sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Ancak bu süre çocuklar bakımından 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 23 gereğince üç yıldır. Denetim süresi içinde, sanık kasıtlı bir suç işlerse, işlediği bu suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Mahkeme bir yıldan fazla olmamak kaydıyla belirlediği süre içinde, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak; bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine, bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına, belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verebilir. Mahkemenin denetimli serbestlik tedbiri uygulanması yönünde bir karar vermesi ise zorunlu değil, takdiridir.⁴⁸

Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur. (CMK m. 231/8). Bu kapsamda açıklanması geri bırakılan hükmün sanığın denetim süresi içinde işlediği ileri sürülen yeni ve kasıtlı bir suç nedeniyle açıklanabilmesi, bu yeni suçtan ötürü verilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesine bağlı olduğundan, şayet yeni hüküm denetim süresi içinde kesinleşmezse, açıklanması geri bırakılan hükümle ilgili dava zamanaşımı, denetim süresi sonunda kaldığı yerden işlemeye devam eder.⁴⁹

Sanık denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemez ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerine uygun davranırsa, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir. (CMK m. 231/10). Düşme kararı bir hüküm çeşidi olduğundan, bu karara karşı istinafa başvurulabilir.⁵⁰ Aksi halde, mahkeme hükmü açıklar. Denetim süresi içinde işlenen kasıtlı suçun hapis ya da adli para cezasını gerektirmesinin bir

⁴⁸ **ŞAHİN/GÖKTÜRK**, s. 197. Hâkimin denetimli serbestlik tedbirine karar vermek konusunda takdir yetkisinin bulunmadığı, ancak belirli bir tedbiri seçmek konusunda takdir yetkisi bulunduğu yönünde bkz. CENTEL/Zafer, s. 768.

⁴⁹ **TOROSLU/FEYZİOĞLU**, s. 314.

⁵⁰ **CENDEL/ZAFER**, s. 769.

önemi yoktur. Yine söz konusu suç re'sen kovuşturulan bir suç olabileceği gibi takibi şikâyete bağlı bir suç da olabilir.⁵¹ Sanığın kasten yeni bir suç işlediğinin tespiti bakımından, sanığın işlediği yeni suçtan ötürü hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi gereklidir. Nitekim Anayasanın 38/4. maddesi uyarınca suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Sanık tarafından denetimli serbestlik tedbirlerine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranılması halinde, mahkeme sanığın kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getirememesi durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine veya koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine ya da seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurması da mümkündür. (CMK m. 231/11). Ancak denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, sanığın durumu yeniden değerlendirilmeyerek örneğin erteleme kararı verilmeyecek ya da hapis cezası seçenek yaptırımlara da çevrilemeyecektir.⁵² Şayet hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar veren hâkimle hükmü açıklayan hakim farklı olursa, hükmü açıklayan hakim açıklanmayan hükümde ya da hüküm fıkrasında hukuka aykırılık tespit etse dahi hükmü değiştiremez ve hükmü açıklar. Söz konusu hatanın giderilmesi ancak kanun yolu denetimi ile mümkündür.⁵³

CMK'da denetim yükümlülüklerini yerine getirmemenin yaptırımı öngörülmüşse de zararın ödenmesinin taksidde bağlandığı hallerde taksitlerin ödenmemesinin sonucu gösterilmemiştir. Zararın taksitlerle ödenmesi de hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının koşullarından olduğundan, bu koşul gerçekleşmemiş sayılarak hükmün açıklanması gerekir.⁵⁴

⁵¹ SOYASLAN, s. 426.

⁵² "...Hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından sonra denetim süresi içerisinde sanığın kasıtlı suç işlemesi sebebiyle önceki hükmün açıklanması ile yetinilmesi gerekirken sanık hakkında ayrıca tayin edilen cezanın 5237 Sayılı TCK'nin 51. maddesine göre ertelenmesi sureti ile 5271 Sayılı CMK'nin 231/11. maddesine aykırı hareket edilmesi..." Yargıtay 3. CD. 2013/5624 E.2013/37243 K. 30.10.2013 T. (www.kazanci.com)

⁵³ CENTEL/ZAFER, s. 769, dp. 197.

⁵⁴ CENTEL/ZAFER, s. 770.

KAYNAKÇA

- CENTEL**, Nur/**ZAFER**, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2015.
- KUNTER**, Nurullah/**YENİSEY**, Feridun/**NUHOĞLU**, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2010.
- ÖZBEK**, Veli Özer/**KANBUR**, Nihat/**DOĞAN**, Koray/**BACAKSIZ**, Pınar/**TEPE**, İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2015.
- ÖZTÜRK**, Bahri/**TEZCAN**, Durmuş/**ERDEM**, Mustafa Ruhan/**SIRMA**, Özge/**SAYGILAR KIRIT**, Yasemin F./Özaydın, Özdem/**ALAN AKCAN**, Esra/**ERDEN**, Efser, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2009.
- SOYASLAN**, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2014.
- ŞAHİN**, Cumhuriyet, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtirazda İncelemenin Kapsamı”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, Y. 2013, ss. 283-293.
- ŞAHİN**, Cumhuriyet/**GÖKTÜRK**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara 2016.
- TOROSLU**, Nevzat/**FEYZİOĞLU**, Metin: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2016.
- ÜNVER**, Yener/**HAKERİ**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2016.
- YENİSEY**, Feridun/**NUHOĞLU**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2015.